

REFERENCES

- Bobukh N. M. (2007). Atrybutywna antonimichna paradygma LIVY — PRAVY u virshovanykh tekstakh (na materialy ukrayins'koyi i bolgars'koyi poeziyi) [Attributive Antonymous Paradigm LEFT — RIGHT in Poetic Texts (on the Material of Ukrainian and Bulgarian Poetry)]. *Modern Studies on Foreign Philology*. Uzhgorod : UNU, pp. 13–19 [in Ukrainian].
- Zhayvoronok V. V. (2006). Znaky ukrayins'koyi etnokul'tury : Slovnyk-Dovidnyk [Signs of Ukrainian Ethnoculture: Dictionary]. K. : Dovira [in Ukrainian].
- Napr'amok krutinn'a pravyy [livyy] [Direction of Twisting right [left]]. URL : https://dbn.co.ua/blog/naprijamok_krutinnja_pravij_livij/2016-11-22-1517/ (19.03.2023) [in Ukrainian].
- Pryslivyya (2006). Prykmyty ta poviryta ukrayins'kogo narodu [Proverbs. Omens and Beliefs of Ukrainian People]. Kharkiv : VD Shkola [in Ukrainian].
- Serdega R. L. (2014). Opozytsiya «livy / pravyy» v ukrayins'kykh narodnykh poviryakh [Opposition «left / right» in Ukrainian Folk Beliefs]. *Bulletin of Kharkov National University named after V. N. Karazin. Philology*. 2014. № 1107. Vol. 70, pp. 41–44. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhfIL_2014_1107_70_10/ (16.02.2023) [in Ukrainian].
- Stepanov Ye. M., Ma Sin'yue (2020). Rosiys'ka ta kytays'ka «garderobna»: lingvokul'turologichny i zistavny aspekty [Russian and Chinese “Garment” phraseology : linguocultural and comparative aspects]. *Mova [Language]*. 2020. № 34, pp. 67–75 [in Ukrainian].
- Stepanov Ye. M., Ma Sin'yue (2021). Lingvokul'turna svoyeridnist' rosiys'kykh i kytays'kykh frazeologizmiv iz pragmatonimamy [Lingua-cultural originality of Russian and Chinese idioms with pragmatonyms]. *Mova [Language]*. № 36, pp. 22–28 [in Ukrainian].
- Uzhchenko V. D., Uzhchenko D. V. (1998). Frazeologichyi slovnyk ukrayins'koyi movy [A Phraseological Dictionary of Ukrainian]. K. : Osvita, 1998. URL : <https://docplayer.net/64934928-Frazeologichny-slovník-ukrayinskoyi-movi.html/> (17.02.2023) [in Ukrainian].
- A Phraseological Dictionary of Ukrainian (1993). Ed. by V. M. Bilonozhenko ect. In two volumes. K. : Naukova dumka [in Ukrainian].
- A Phraseological Dictionary of Ukrainian (2023). Online. URL : <https://123.slovaronline.com/?ysclid=lkkyx9t7lm238572311/> (17.02.2023) [in Ukrainian].
- Khobzey N., Simovych K., Yastrems'ka T., Dydyk-Meľ G. (2009). Lviv Lexicon. Lviv : Institute of Ukrainian Studies named after I. Kryp'yakevich NASU [in Ukrainian].
- Alexander R. (2021). Riznyts'a mizh pravym i livym krylom [A Difference Between the Right and Left Wings]. *Strephonsays : website*. URL : <https://uk.strephonsays.com/right-wing-and-vs-left-wing-13222/> (19.02.2023) [in Ukrainian].
- Lévi-Strauss C. (1964). *Mythologiques : le cru et le cuit*. Paris : Édition Plon [in French].
- Lloyd G. E. R. (1962). Right and Left in Greek Philosophy. *The Journal of Hellenic Studies*. Vol. 82, pp. 56–66. URL : <https://www.jstor.org/stable/628543/> (18.03.2023).
- Zhang Yiran, Stepanov Ie. N. (2022). Axiological characteristics of the left and right in Russian and Chinese fixed word-combinations and paroemias. *Mova [Language]*. № 38, pp. 69–76.
- A Big Chinese Dictionary (2023). Online Version. URL : <http://www.hydc.com/> (15.02.2023) [in Chinese].
- Uen' Duan' Chen (2011). *A Big Dictionary of Chinese Sayings*. Shainghai : Shainghai Dictionary Publishing House [in Chinese].

Стаття надійшла до редакції 09.06.2023

УДК [811.161.1+811.612.91]-115'221.2:7.017.4
<https://doi.org/10.24195/2616-5317-2023-36-11>

ЗІСТАВНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧНИХ КОЛОРАТИВІВ ЯК МАРКЕРІВ МІМІКИ ПЕРСОНАЖІВ У РОСІЙСЬКОМУ ТА В'ЄТНАМСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ

ЧАН Тхі Суєн

аспірантка кафедри загального та слов'янського мовознавства Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
 Одеса, Україна
 e-mail: tranthixuyen12sls@gmail.com
 ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-0530-2668>

АНОТАЦІЯ

Метою цієї наукової розвідки є визначення ролі колоративів у розкритті емоційної поведінки персонажів романів Ф. М. Достоєвського «Ідіот» і М. Горького «Мати». У цих текстах широко представлені різноманітні емоційні ситуації, описано вербальну та невербальну емоційну поведінку людини, способи, засоби та шляхи емоційної комунікації за допомогою колоративів в описі міміки персонажів. Об'єкт вивчення — колоративи обличчя, за допомогою яких автори виражають певні емоційні реакції персонажів у російських оригінальних текстах зазначених романів, а перекладачі цих романів в'єтнамською мовою дають в'єтнамські відповідники таких колоративів. Предмет дослідження — спільні риси та особливості передачі емоційного стану художніх персонажів у російській та в'єтнамській лінгвокультурах за допомогою колоративів обличчя. Застосовано методи зіставного, семантичного, когнітивного, лінгвокультурологічного, паравербального аналізу, описовий метод. Результатом текстологічного аналізу стало виявлення 11 кольоролексем, які називають основні частини колірної спектру шкіри обличчя в ситуаціях, коли автор передає емоційний стан або емоційні реакції персонажів. Висновки: колоративи, які представляють обличчя людини, дають змогу передавати різну інформацію про її емоції, психічний стан, почуття, стан здоров'я. Більшість коло-

ративів обличчя мають еквіваленти в обох мовах, хоча трапляються і безеквівалентні.

Ключові слова: колоратив, кольоролексема, емоції, обличчя, міміка, мовна картина світу.

Вступ. Колоративи — міжмовна універсалія. Проте кожен із народів світу маркує кольори своєю власною колірною системою. Когнітивні та культурологічні основи цих систем у сприйнятті та використанні кольорів мають свої особливості. Через відмінності у типах мов, особливості географічних відмінностей, умов життя, способів вираження мовних концепцій у різних культурах кольори мають різні символічні значення, беручи участь у формуванні різних картин світових мов і відбиваючи національну культурну самобутність носіїв цих мов. Опанування культурою адекватного сприйняття та вживання колоративних метафор, метонімій, що відображають національно-культурні особливості, а також індивідуально-авторські підходи в художніх творах і публіцистиці, сприяє художньому та професійному зростанню мовця: носія мови як рідної або вивченої мови як іноземної. Це має практичне значення для методики викладання мов і літератур як іноземних, а також у перекладацькій діяльності. Зазначимо, що колоративи в художньому мовленні можуть бути одним із невербальних засобів комунікації. Зображення «мови обличчя» — це не лише мімічні рухи, які вивчає кінесика, а й зміни в кольорі різних частин обличчя, адже воно передає реакції людини на певну інформацію або певні дії, людські емоції, відчуття, ставлення до співрозмовника, до предмета бесіди. У художньому тексті цей аспект відіграє важливе значення у створенні образів персонажів та їхньої поведінки. Колоративи дають змогу автору адекватно передати, а читачеві сприйняти інтенсивність проявів фізіопсихологічного стану персонажів. Однак вивченню колоративів як засобу невербаліки лінгвісти приділяють недостатньо уваги, що й зумовлює актуальність пропонованої студії.

Зв'язок із суміжними дослідженнями. На природу кольору звертали увагу в давньоєгипетській культурі, де, як і в тибетській культурі, світло та колір вважалися найважливішими сутностями людського життя. Про природу кольору замислювалися античні вчені, по-різному потрактовуючи її (Коротка історія розвитку науки про колір). Уже в нові часи в науковій праці «Zur Farbenlehre» («До вчення про колір») (1810) Й. В. фон Гете за допомогою художнього методу розглянув тон-

кі взаємозв'язки між кольором і психікою людини. Він писав: «Колір — продукт світла, що викликає емоції» (Goethe, 1840). На відміну від нього А. Шопенгауер і Ф. О. Рунге у праці «Über das Sehn und die Farben» («Про зір і кольори») (1816), спираючись на твердження Аристотеля про кольори, висунули концепцію фізіологічного походження кольорів (Schopenhauer, Runge, 2010). У сучасних філологічних і багатьох філософських працях дослідники, здебільшого, спираються на концепцію Й. В. Гете щодо природи кольорів. Так, український філософ Б. О. Базима пише: «Коли говоримо: «почорнів від горя; почервонів від гніву, позеленів від злості, посірів від страху», то не сприймаємо ці вирази буквально, а інтуїтивно пов'язуємо емоційні переживання людини зі здатним виразити їх кольором. Першим фактом, із яким стикається кожен дослідник відношень емоції й кольору, є те, що вони не мають випадкового довільного характеру, емоції та колір «зчеплені» між собою на дуже глибокому підґрунті. Кольори — знаки емоцій, здатні асоціативно викликати чи висловлювати певне почуття, вони постають перед людиною самі, як емоції, точніше, як об'єктивно втілені емоції» (Базима, 2001: 37–38).

Метою нашої наукової розвідки є визначення ролі колоративів у розкритті емоційної поведінки персонажів романів Ф. М. Достоєвського «Ідіот» і М. Горького «Мати». У цих текстах широко представлені різноманітні емоційні ситуації, описано вербальну та невербальну емоційну поведінку людини, способи, засоби та шляхи комунікації емоцій за допомогою колоративів у описі міміки персонажів. **Об'єкт** вивчення — колоративи обличчя, за допомогою яких автори виражають певні емоційні реакції персонажів у російських оригінальних текстах зазначених романів, а перекладачі цих романів в'єтнамською мовою дають в'єтнамські відповідники таких колоративів. **Предмет** дослідження — спільні риси та особливості передачі емоційного стану художніх персонажів у російській та в'єтнамській лінгвокультурах за допомогою колоративів обличчя. Застосовано методи зіставного, семантичного, когнітивного, лінгвокультурологічного, паравербального аналізу, описовий метод.

Виклад основного матеріалу. За даними нашого аналізу художніх текстів, психологічний стан персонажів виражають авторські вказівки на певні відтінки шкіри обличчя як реакції персонажа. Семантична відмінність характеризується наявністю того чи того колірного

компонента лише в одній із двох мов, відбиваючи в'єтнамські або російські лінгвокультурні особливості. Так, збентеження і сором у російській колористиці обличчя — це *смущение* та *стыд*, а в російській мові жестів обличчя може бути *бледное* (trắng bệch / tái đi) або *покраснеть* (đỏ). **Порівняймо:** (1) *Ганя ужасно смутилася и даже покраснела от стыда* (Достоевський: 49). — *Hắn lịm người đi vì hãi hùng và đỏ mặt lên vì hổ thẹn* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 651). (2) — *Ну, почему вас после этого называют Идиотом, не понимаю! — вскричал Келлер. Князь слегка покраснел* (Достоевський: 172); — *Chà! Nghe xong những lời ngài nói thì quả tôi không hiểu tại sao thiên hạ lại gọi ngài là một gã khờ đờ, không thể hiểu được! Keller kêu lên. Hoàng thân thoáng đỏ mặt* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 468). (3) — *Я думал, что Евгений Павлыч говорил серьёзно, — покраснел князь и потупил глаза* (Достоевський: 370). — *Tôi nghĩ Evghennhi Pavlovitr đang bàn chuyện đĩnh đạc, — hoàng thân nói, mặt ngài đỏ lựng rồi cúi gằm xuống*. (Phạm Xuân Thảo, 2002: 507). (4) *Генерал покраснел ужасно, Коля тоже покраснел и стиснул себе руками голову...* (Достоевський 61). — *Ông tướng đỏ mặt, Kola đỏ mặt, hai tay nó ôm chặt lấy đầu...* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 61). (5) *Она [Аглая Ивановна] уже не покраснела, а побледнела, выговаривая это...* (Достоевський 240). — *Nàng không đỏ mặt nữa, nhưng mặt nàng trắng bệch đi lúc nói những lời này...* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 648). У цих прикладах колоративи перекладено в'єтнамською мовою зі збереженням уподібнених значень.

(6) — *Молчите, молчите, — неистово закричал князь, весь покраснев от негодования, а может быть, и от стыда* (Достоевський: 344). — *Thôi im đi! — Hoàng thân giận dữ la lên? Ngài đỏ mặt phần vì phần bệ [від гніву] và cũng vì hổ thẹn [від сорому] nữa* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 471). (7) — *Требуем, требуем, требуем, а не просим!.. — залепетал Бурдовский и покраснел как рак* (Достоевський 148). — *Chúng tôi đòi hỏi! Burdovxki lắp bắp, người hắn đỏ rựng lên như con tôm tím hùm [= почервонів як омари]*. Фразеологізм *Đỏ rựng lên như con tôm tím hùm* у в'єтнамській мові розглядають як національний, безеквівалентний (Phạm Xuân Thảo, 2002: 404). У в'єтнамській та російській мовах людина від збентеження та сорому може *почервоніти* (рос. *покраснеть*), але у в'єтнамській лінгвокультурі не можна *збліднути* (рос. *побледнеть*) від збентеження та сорому. *Збліднути* в мовній картині світу в'єтнамців може лише хворий (*xanh đét, xanh xao...*) або прогнівана людина.

У наступному прикладі (8) *покраснеть* [від гніву] перекладено в'єтнамською мовою фразеологізмом *đỏ như gấc* [= почервоніти як гак]. *Гак* — популярний в'єтнамський овоч сімейства гарбузових. Використано це порівняння, щоби в'єтнамському читачеві було легко зрозуміти емоції, які за допомогою кольору обличчя передає автор. **Порівняймо:** (8) — *Видите, слышите, как он меня страмит, князь! — покраснев и действительно выходя из себя, вскричал Лебедев* (Достоевський: 214). — *Đó, hoàng thân, ngài thấy đó, ngài nghe hắn si nhục tôi ra sao rồi đó chứ — Lebedev mặt đỏ như gấc [= (рос.) покраснел как гак], lão hét tướng và chẳng còn chút tự chủ nào nữa* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 296).

Збліднення (рос. *побледнение*) від хвилювання та страху у в'єтнамській мові було перекладено як *trắng bệch* (побіліти), або *tái đi* (біло-зелений) колір шкіри. **Пор.:** (9) *Князь встал совершенно убитый; они рассказывали потом, что он «ужасно как побледнел», действительно, у него почти подсекались ноги. — Hoàng thân ngồi đó bất động như một cái xác, người ta kể rằng mặt ông ấy trắng bệch lên vì kinh hoàng* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 915). (10) *Она (Аглая Ивановна) уже не покраснела, а побледнела, выговаривая это...* (Достоевський: 240). — *Nàng không đỏ mặt nữa, nhưng mặt nàng trắng bệch đi lúc nói những lời này...* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 648). (11) — *Что вы знаете о моём положении, чтобы сметь судить меня? — вздрогнула Настасья Филипповна, ужасно побледнев* (Достоевський: 316) — *Cô biết gì về cảnh ngộ của tôi mà dò xét tôi cơ chứ? — Naxtaxia Philippovna hỏi, nàng run lẩy bẩy và tái hẳn người lại* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 856). (12) *Афанасий Иванович побледнел, генерал остолбенел; все оставили глаза и протянули головы* (Достоевський: 170). — *Afanaxi Ivannovitr tái mặt, ông tướng thì trân người; mọi kẻ khác uốn người nhìn trân trối...* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 236). (13) *Он побледнел и на мгновение остановился; угадать можно было, что сердце его билось ужасно* (Достоевський: 89). — *Mặt hắn tái xanh đi và từng người lại trong giây lát, có thể nhìn thấy tim hắn đập một cách dữ dội* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 369). (14) ... *Вдруг всё лицо его преобразилось: он ужасно побледнел, губы его задрожали, глаза загорелись* (Достоевський: 123); — *nhưng đột nhiên mặt hắn biến dạng, tái xanh, đôi môi run cầm cập và đôi mắt hắn cháy lên niêm thù hận* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 456). (15) *В первое мгновение, когда он отворил ей дверь, он был бледен, теперь вдруг краска залила его лицо* (Достоевський: 456). — *Lúc đầu, khi mở cửa cho nàng, ngài tái xanh mặt mày, thế rồi lập tức mặt ngài lại đỏ bừng* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 153).

(16) *Князь быстро придвинулся к нему, почти вплоть, и различил бледное лицо Рогожина* (Достоевський: 399). — *Hoàng thân vội quay sang gã, suốt chạm phải người gã và nhận ra khuôn mặt tái xanh của Rogojin* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 545). (17) — *Шагу теперь не смеи ступить ко мне, — вскочила Лизавета Прокофьевна, побледнев от гнева...* (Достоевський: 178). — *Từ giờ trở đi, ngài đừng có hồng bước vào nhà tôi nữa!* — *Lizavetta Prokofievna nháy nhóm người mà lên, mặt bà tái ngắt vì giận...* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 484).

Гнів і обурення в російській мові виражає збліднення (рос. *побледнение* ← від слова *бледный*), почервоніння (рос. *покраснением* ← від слова *красный*) губ та обличчя або дієсловами *вспыхивать/вспыхнуть, побагроветь*. У в'єтнамському мовленні дієслово *đỏ* («почервоніти») має нейтральні характеристики і повідомляє загальну інформацію про зміну кольору. Близькі за значенням російські дієслова перекладають дієсловом *tím tái* і прикметником *tía tai* (обидва слова від кореня *tím* — «фіолетовий»), які позначають насичений фіолетовий, тобто похмурий колір обличчя. Дієслово *tím tái* і прикметник *tía tai* характеризують більш насичений колір і мають більшу інтенсивність, вказують на більший ступінь гніву. Порівняйте: (18) — *Настасью Филипповну? А разве она с Лихачёвым...* — *злбно посмотрел на него Рогожин, даже губы его побледнели и задрожали* (Достоевський: 5). — *Нахтаxia Filippovna à? Nàng và Likhachov đã...? Rogojin nhìn lão kia giận dữ đến độ tôi gã tím tái lại run rẩy* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 18). (19) — *Как... так неужели правда, что он там был?* — *воскликнул Ганя, вспыхнув от стыда и бешенства: — боже, да ведь ты оттуда!* (Достоевський: 18). — *Trời đấy! ra ông ta có đến đấy à?* — *Ganhia kêu lên, gã đỏ mặt tía tai vì giận, vì xấu hổ. — Nhưng cô vừa ở đó về mà!* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 704). (20) *Старик побагровел, поднял руки и прокричал...* (Достоевський: 525). — *Ông lão tím mặt lại hai tay giơ lên trời mà hét...* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 715). (21) *Аглая топнула ногой и даже побледнела от гнева* (Достоевський: 292). — *Agalia giậm chân và khuôn mặt tím tái [= став фіолетовим] đi vì giận* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 788). В'єтнамці часто використовують слово *tím* («фіолетовий»), аби висловити гнів, у якому змінюється колір шкіри обличчя людини. Пор.: гнів Аглаї: (22) *В каждой гневливой выходке Аглаи (а она гневалась очень часто), почти каждый раз, несмотря на всю видимую её серьёзность и неумолимость, проглядывало столько ещё чего-то детского, нетерпеливо школьного и плохо припрятанного, что не было возможности иногда, глядя на неё, не засмеяться, к чрезвычайной, впрочем, досаде Аглаи, не понимавшей чему смеются, и «как могут, как смеют они смеяться»* (Достоевський: 270). — *Mỗi khi Agalia giận (mà nàng hay giận lắm), cái nét hờn giận, khăng khăng của nàng luôn mang một vẻ thật trẻ thơ, thật nữ sinh, và thật nóng nảy, đến nỗi lắm lúc người khác nhìn mà không thể nín được cười, rồi nàng giận tím gan vì không hiểu người ta cười cái gì và làm sao mà họ dám cười* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 371). У наступному прикладі дієслово *посинеть*, що виражає хвилювання, страх, сором Рогожина перед Настасією Пилипівною, було перекладено словом *tím* (= стало фіолетовим), а дієслово *побледнеть* — словом, що означає у в'єтнамській мові «позеленіти». Пор.: (23) *Очевидно, у него и в помыслах не было встретить её здесь, потому что вид её произвёл на него необыкновенное впечатление; он так побледнел, что даже губы его посинели* (Достоевський: 124). — *Rõ ràng là chẳng bao giờ gã lại mơ tưởng đến việc gặp nàng ở đó cả, vì cứ trông thấy nàng là gã lại xúc động ghê gớm: người gã thoát tái xanh, đôi môi gã tím ngắt* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 170).

У російській мові гнів ще може передаватися дієсловом *почернеть* (про шкіру обличчя). Як і дієслово *посинеть*, у в'єтнамському тексті його перекладено дієсловом *tím* («стати фіолетовим»). Пор.: (24) *Ганя топнул ногой от нетерпения. Лицо его даже почернело от бешенства* (Достоевський: 47). — *Ganhia giậm chân bực bội. Mặt gã tím vì giận* (Phạm Xuân Thảo, 2002: 129).

В описі обличчя суддів у романі «Мати» Максим Горький часто використовував колоративи *бледный, белый, серый, зелёный, жёлтый*, наголошуючи на хворобливому стані та фізичній слабкості цих людей. Всі ці колоративи перекладені відповідно до оригіналу, оскільки їх сприйняття є еквівалентним у російській та в'єтнамській мовних картинах світу. Ми знайшли лише один випадок використання іншого відповідника. Пор.: (25) *Поведение Андрея явно изменило судей, его слова как бы стерли с них что-то, на серых лицах явились пятна, в глазах горели холодные, зелёные искры* (Горький: 310). — *Rõ ràng là cử chỉ của Andréy đã thay đổi thái độ của bọn quan tòa như đã tước mất cái gì của chúng. Trên khuôn mặt xám xịt của chúng đổ ửng [= їхні сірі обличчя червоніють; (рос.) их серые лица краснеют] lên từng vệt, mắt chúng lóe lên những tia lửa lạnh lẽo, vàng vọt [= у їхніх очах горіли холодні жовті іскри; (рос.) в их глазах горели холодные жёлтые искры]* (Phan Thảo, 2016:

486). Перекладач замість *xanh* (зелений) використав *vàng* (жовтий), бо цей колоратив більш відповідає в'єтнамському сприйняттю зазначеної реалії. У в'єтнамській мові колоратив *màu xanh lá* (зелений) часто використовують для характеристики нездорової та худої людини; *màu vàng* (жовтий) часто вживають, описуючи шкіру та очі нездорової людини або натякаючи на її хворобливий стан, напр.: *đôi mắt màu vàng* (жовті очі), *da vàng* (жовта шкіра), *da vàng nhạt* (блідо-жовта шкіра); *xám* (сірий) символізує підлість, нелегальність. Автор показує гнів і агресивність суддів через поведінку Андрія (обличчя червоніють, (рос.) *лица краснеют*; похмуре обличчя, (рос.) *мрачное лицо*; холодний погляд, (рос.) *холодный взгляд*), а також їхню фізичну слабкість (жовті іскри, (рос.) *жёлтые искры*).

У російській та в'єтнамській мовах прикметник *белый* (*trắng bạch*) визначає страх або хвилювання людини, а також її хворобливий стан. Пор.: (26) *Судья с больным лицом, его пухлый товарищ и прокурор смотрели в сторону подсудимых. А сади судей, с портрета, через их головы, смотрел царь, в красном мундире, с безразличным белым лицом, и по лицу его ползало какое-то насекомое* (Горький: 316). — *Tên bồi thẩm có bộ mặt bệnh hoạn, tên đồng nghiệp bụng phệ của hắn và tên chương lý thì nhìn các bị can. Và phía sau, trên đầu chúng, Sa hoàng mặc phẩm phục màu đỏ đang nhìn xuống, một con bọ đang bò trên cái mặt trắng bạch lạnh lùng ấy* (Phan Thảo, 2016: 493). Ми бачимо, що переклад відповідає оригіналу семантично й за використанням засобів вираження.

Висновки. Таким чином, наш аналіз свідчить про те, що кольоролексеми (колоративи), які представляють обличчя людини, дають змогу передавати різноаспектну інформацію про її емоції, психічний стан, почуття, стан здоров'я. Ми виявили 11 кольоролексем, які називають основні частини колірної спектру шкіри обличчя в ситуаціях, коли автор передає емоційний стан або емоційні реакції персонажів. Універсальними для російської та в'єтнамської мов можна вважати лексеми, які передають почервоніння або побагровіння, спалах, побіління, збліднення, посиніння, почорніння, пожовтіння, посіріння шкіри обличчя. Серед російських лексем це: *покраснеть*, *побелеть*, *побледнеть*, *посинеть*, *почернеть*, *вспыхнуть*, *побагроветь*, *жёлтый*, *белый*, *серый*. Безеквівалентними в російській мові лишилися лексеми *фиолетовый* (в'єтн. *tím*) у ситуації відображення емоції гніву на обличчі; *побледнеть* у ситуаціях відображення емоцій збентеження

й сорому; *позеленеть* у ситуаціях відображення емоцій сорому або роздратування, агресії. Для позначення однієї емоції в художньому тексті автори можуть використовувати різні колоративи. Більшість лексем, які використовують у таких ситуаціях, можна вважати універсальними в російській і в'єтнамській мовах. А безеквівалентні кольоролексеми відображають лінгвокультурні особливості, формуючи різні картини світу національних мов. В описах міміки персонажів письменник або перекладач можуть використовувати не лише безпосередні колоративи, а й колоративні метафори, метонімії, порівняння, епітети, фразеологічні одиниці.

Таблиця 1

Кольоролексеми на позначення міміки людини в російській і в'єтнамській мовах

№	Російські кольоролексеми мімічної поведінки обличчя	Переклад в'єтнамською мовою	Емоція, що передається в російському мовленні	Емоція, що передається у в'єтнамському мовленні
1	<i>вспыхнуть</i>	<i>tím</i> (стати фіолетовим)	гнів	гнів
2	<i>побагроветь</i>	<i>tím</i> (стати фіолетовим)	гнів	гнів
3	<i>побелеть</i>	<i>trắng bạch</i>	хвилювання, страх, жаж	хвилювання, страх, жаж
4	<i>побледнеть</i>	<i>tái</i>	збентеження, сором, страх	страх, гнів
5	<i>пожелтеть</i>	<i>vàng vọt</i>	хворобливий стан, слабкість	хворобливий стан
6	<i>позеленеть</i>	<i>xanh</i>	сором, страх, агресивність	страх, хворобливий стан
7	<i>покраснеть</i>	<i>đỏ</i>	збентеження, сором, гнів	збентеження, сором, гнів
8	<i>посереть</i>	<i>xám</i>	гнів, агресивність, маркер підлого вчинку	гнів, агресивність
9	<i>посинеть</i>	<i>tím, tím tái</i>	страх, гнів	страх, жаж
10	<i>почернеть</i>	<i>tím</i> (стати фіолетовим)	гнів	гнів
11	<i>фиолетовый</i>	<i>tím</i> (стати фіолетовим)		гнів

ЛІТЕРАТУРА

- Базима Б. А. Колір і психіка : Монографія. Харків : ХГАК, 2001. 172 с.
- Горький М. Мати. URL : https://royallib.com/book/gorkiy_maksim/mat.html/ (дата звернення 06.02.2019 та ін.).
- Достоевський Ф. М. Ідіот. URL : http://royallib.com/book/dostoevskiy_fedor/idiot.html/ (дата звернення 06.02.2019 та ін.).
- Коротка історія розвитку науки про колір. *Познайка* : URL : <https://poznayka.org/s63577t2.html?ysclid=lkejcenv1y704918069/> (дата звернення 20.02.2023).
- Goethe J. W. Theory of Colours / transl. from German by Ch. Lock Eastlake. London : John Murrey, 1840. 491 p. URL : <http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015011595272/> (дата звернення 18.02.2023).
- Phạm Xuân Thảo, Đoàn Tử Huyền. Fedor Mikhailovich Dostoevski. Gã khờ. Hà Nội : Nhà xuất bản Văn học, trung tâm Văn hóa Ngôn ngữ Đông tây, 2002. 951 с.
- Phan Thảo. Maxim Gorky. Người mẹ. Hà Nội: Nhà xuất bản Văn học, trung tâm Văn hóa Ngôn ngữ Đông tây, 2016. 528 с.
- Schopenhauer A., Runge Ph. O. On Vision and Colors / [transl. from German by G. Stahl]. New York : Princeton Architectural Press, 2010. 168 p.

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF LEXICAL COLORATIVES AS MARKERS OF MIMICRY OF CHARACTERS IN RUSSIAN AND VIETNAMESE ARTISTIC SPEECH

TRẦN THỊ XUYẾN

Post-graduate student of the Department of General and Slavic Linguistics,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine
e-mail: tranthixuyen12sls@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-0530-2668>

SUMMARY

The purpose of this research is to determine the role of coloratives in revealing the emotional behavior of characters in F. M. Dostoevsky's novels «The Idiot» and M. Gorky's «Mother». These texts widely present a variety of emotional situations, describe verbal and non-verbal emotional behavior of a person, means and ways of communicating emotions with the help of coloratives in the description of facial expressions of characters. The object of study is facial coloratives, with the help of which the authors express certain emotional reactions of the characters in the original Russian texts of the mentioned novels, and the translators of these novels into Vietnamese are the Vietnamese counterparts of such coloratives. The subject of the research is the common features and peculiarities of conveying the emotional state of artistic characters in Russian and Vietnamese linguocultures using facial coloratives. The methods of comparative, semantic,

cognitive, linguocultural analysis, paraverbal analysis, descriptive method are applied. The result of the textual analysis was the discovery of 11 color tokens, which name the main parts of the color spectrum of the facial skin in situations where the author conveys the emotional state or emotional reactions of the characters. Conclusions: coloratives that represent a person's face make it possible to convey a lot of information about his emotions, mental state, feelings, and state of health. Most facial coloratives are equivalent for Russian and Vietnamese, although there are also nonequivalent ones.

Key words: colorative, color lexeme, emotions, face, facial expressions, language picture of the world.

REFERENCES

- Bazima B. A. (2001). Kolir i psikhika [Color and Psyche]. Kharkiv : ХГАК [in Ukrainian].
- Gorkiy M. Mother. URL : https://royallib.com/book/gorkiy_maksim/mat.html/ (дата звернення 06.02.2019 та ін.).
- Dostoevskiy F. M. Idiot. URL : http://royallib.com/book/dostoevskiy_fedor/idiot.html/ (дата звернення 06.02.2019 та ін.).
- Korotka istoriya rozvytku nauky pro kolir [A Short History of Development of Science about Color]. *Poznayka* : URL : <https://poznayka.org/s63577t2.html?ysclid=lkejcenv1y704918069/> (дата звернення 20.02.2023) [in Ukrainian].
- Goethe J. W. (1840). Theory of Colours / transl. from German by Ch. Lock Eastlake. London : John Murrey. URL : <http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015011595272/> (дата звернення 18.02.2023).
- Phạm Xuân Thảo, Đoàn Tử Huyền. (2002). Fedor Mikhailovich Dostoevski. Gã khờ. Hà Nội : Nhà xuất bản Văn học, trung tâm Văn hóa Ngôn ngữ Đông tây [in Vietnamese].
- Phan Thảo (2016). Maxim Gorky. Người mẹ. Hà Nội: Nhà xuất bản Văn học, trung tâm Văn hóa Ngôn ngữ Đông tây [in Vietnamese].
- Schopenhauer A., Runge Ph. O. (2010). On Vision and Colors / [transl. from German by G. Stahl]. New York : Princeton Architectural Press.

Стаття надійшла до редакції 12.06.2023